

קדימה במצוות

"ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד" (שמות מ, ב)

[א]

שיהוי מצוה לא משהינן

שיהוי בעשיית המשכן

בטור (או"ח תרפד) הביא בשם הפסיקתא דקורין בחנוכה בפרשת נשא בנשיאים ג' בכל יום משום שנשלמה מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו.

והקשה בפרדס יוסף דהנה איתא ביבמות (לט, א) דאין ממתינין לאח הגדול שיבא ממדינת הים שמא יחלוץ, כיון דשיהוי מצוה לא משהינן. הרי לן דכל היכא שבידנו לקיים את המצוה עלינו להקדים ככל שניתן, ולא דוחין את המצוה לזמן מאוחר יותר. וכן אמרו (שם מז, ב) גבי גר דאחר שהודיעו מקצת מצוות וקיבלם עליו, תיכף מלין אותו מבלי להתעכב, משום דשיהוי מצוה לא משהינן.

ומעתה יקשה טובא דמאחר ומבואר בפסיקתא שהמשכן היה מוכן כבר בכ"ה כסלו, מדוע המתינו מלחונכו עד ניסן, הלא שהיית מצוה לא משהינן.

שיהוי מצוה המוטלת על הרבים

ובבית יצחק (אבהע"ז ב, קיב) כתב לחדש דהא דלא משהינן, משום דחיישינן שמא ימות ולא תיעשה המצוה, ועל כן לא נאמר הך דינא אלא ביחיד דאיכא למיחש שמא ימות, אך בצבור הלא אין צבור מתים, ובוודאי הצבור ידאג לקיום המצוה. [וכדוגמת הא דמצינו בהוריות (ו, א) אמר רב פפא כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה, הני מילי ביחיד אבל בצבור לא לפי שאין מיתה בצבור.]

וכתב בפרדס יוסף דלפי"ז אתי שפיר, דהיות ועשיית המשכן היא חיוב המוטל על הצבור אין לחשוש כלל שלא תיעשה המצוה, וליתא להלכה זו דשיהוי מצוה לא משהינן. עוד כתב דלהני דס"ל דבכדי לקיים מצוה בהידור טפי אין כלל חסרון דשהיית מצוה ניהא. אולם דבריו אינם ברורים דמה איכפת לן בהא, ומדוע איכא הידור טפי בבנין המשכן בניסן מאשר בנייתו בכסלו.

קידוש לבנה מוקדם או במוצאי שבת

והנה בתרומת הדשן (א, לה) כתב לדון האם מוטב לברך קידוש לבנה מוקדם טפי ככל שניתן, או שמא מוטב להמתין למוצאי שבת ולקדש את הלבנה בהיותו מבושם ומלובש בכלים יפים. והסיק, דאם נותר זמן רב שניתן לקדש את הלבנה, מוטב להמתין למוצאי שבת. אך אם לא נותר זמן רב, מוטב לקדש את הלבנה מוקדם טפי ככל שניתן, מחשש שמא בעתיד לא יוכל לקיים את המצוה כי יתכן שיהיה יום מעונן. דכל היכא דראוי הוא להסתפק שמא תעבור המצוה, אין משהינן אותה, אפילו כדי לעשותה יותר מן המובחר.

והביא ראייה לדבריו מהסוגיא ביבמות (לט, א) הנ"ל. והוסיף דחזינן התם דדווקא בראוי להסתפק שמא תעבור המצוה לא משהינן לה, אך באין ראוי להסתפק לא. וז"ל ותדע דאמאי נקט תנא ובגדול עד שיבא ממדינת הים, ליתני עד שיבא ממדינה בארץ ישראל דלא משהינן, אלא דווקא נקט בקטן עד שיגדיל, ובגדול עד שיבא ממדה"י לא משהינן, משום דשמא ימות הקטן, והגדול לא יבא לעולם ממדינת הים ותעבור המצוה, לכך לא משהינן, אבל ממדינה למדינה דקרוב הדבר שיבא, משהינן וה"ה בנד"ד, עכ"ל.

אכן כבר העירו באחרונים (שו"ת עבודת הגרשוני, יב) דבדברי הרמב"ם והטור מפורש דלאו דווקא נקט מדינת הים, דכתב הרמב"ם (יבום וחליצה ב) וז"ל וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין אחיו הקטן יכול לומר על אחי הגדול היא המצוה המתינו לו עד שיבא אלא אומרינן לזה שהוא כאן יבם או חלוץ, עכ"ל. הרי לן דס"ל דלאו דווקא נקטו בגמ' מדינת הים. (וכן לשון הטור (אהע"ז קסב) מדינה אחרת).

ובשו"ע (או"ח תכו, ב) כתב דאין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם, ובגדיו נאים. וכתב הרמ"א דאין ממתנין עד מוצאי שבת אלא אם ליל מוצאי שבת קודם י' בחדש. אך אם ליל מוצאי שבת הוא אחר י' בחדש אין ממתנין עד מוצאי שבת, שמא יהיו ב' לילות או ג' או ד' עננים ולא יראו את הלבנה ויעבור הזמן.

[ב]

אין מעבירין על המצוות

חבוש בבית האסורים שהשתחרר ליום אחד

ונראה דארווחנא בדברי הבית יצחק הנ"ל ליישב קושיית החכם צבי, דהנה ידועים דברי הרדב"ז (ד, יג) בדבר ראובן שהיה חבוש בבית האסורים ולא היה בידו לצאת להתפלל בעשרה ולקיים את המצוות, ולאחר הרבות תחנונים לפני השר או ההגמון הסכים להניחו לצאת יום אחד בשנה בלבד. ונשאל הרדב"ז באיזה יום מוטב שיצא.

והשיב הרדב"ז וז"ל ראיתי אחד מחכמי דורנו בתשובה דבר זה צלל במים אדירים והעלה חרס בידו ועל יסוד רעוע בנה יסודו. בתחלה כתב דעדיף יום הכפורים, ואח"כ החליפו ביום הפורים משום מקרא מגילה ופרסומי נסא דבעינן עשרה, ואין ראוי לסמוך על דבריו. אבל מה שראוי לסמוך עליו הוא דאנן קיי"ל דאין מעבירין על המצוות, ואין חולק בזה כלל, הלכך המצוה הראשונה שתבא לידו שאי אפשר לעשותה והוא חבוש בבית האסורים קודמת, ואין משגיחין אם המצוה שפגעה בו תחלה היא קלה או חמורה, שאי אתה יודע מתן שכרן של מצות, וזה פשוט מאד אצלי, עכ"ל.

קושיית החכם צבי על הרדב"ז ויישוב הלקט הקמח

ובחכם צבי (קו) תמה על הרדב"ז מהא דאיתא במנחות (מט, א) דצבור שיש להם או תמידין של היום או מוספין של מחר הי מינייהו עדיף, תמידין של היום דהוי תדיר, או שמא מוספין של מחר דהוי מקודש. ואי נימא כדברי הרדב"ז אם כן מאי מספק"ל הא בוודאי דהיום עדיפא משום דאין מעבירין על המצוות. ובהכרח דלא אמרינן אין מעבירין על המצוות אלא היכא דשתייהן שוות, ולא היכא דאיכא עדיפות לחד מינייהו.

ובבאר היטב (צ, יא) הביא דבלקט הקמח (חאגיז) יישב דשאני יחיד מצבור, דביחיד יש לחשוש שמא המצוה לא תתקיים, ושיהוי מצוה לא משהינן כדאיתא ביבמות (לט, א), אך בצבור אומרים דאין צבור מתה, ולכן לק"מ מההיא דמנחות דהא התם מיירי בצבור.

אך יש להעיר על כך, דהרדב"ז לא קאתי מטעמא דשיהוי מצוה לא משהינן, אלא מטעמא דאין מעבירין על המצוות. ויתכן דדוקא בטעמא דשיהוי מצוה לא משהינן דהחשש הוא שמא לא תיעשה המצוה, וכדברי התרומת הדשן הנזכר, בהא אמרינן דצבור אין לחשוש בכך, לעומת זאת גבי הטעם דאין מעבירין על המצוות, אפשר דה"ה בצבור שייכא ה"ט.

אך ברש"י במגילה (ו, ב ד"ה אין מעבירין) מבואר דחד דינא נינהו, דכתב וז"ל משבא לידי אקדים לעשות, דהכי תניא במכילתא, ושמתם את המצות - **אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה**, עכ"ל. הרי דיסוד ההלכה דאין מעבירין על המצוות מושתת על הנחה זו דיש לחוש שמא לא יקיימנה, כשם שיש לחוש גבי מצה שמא תבא לידי חימוץ. ואתי שפיר יישוב הלקט הקמח דצבור ליכא למיחש.

אולם בסיום התשובה הביא החכם צבי דיש לחלק בין מצוה שניתן לעשותה ע"י אחרים למצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים. דהנה במו"ק (ט, ב) רמין קראי אהדדי, כתיב פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכונו, (רש"י - כלומר שקול המצוה ועיין בהן איזה גדולה ועשה הגדולה) וכתוב אורה חיים פן תפלו, (רש"י - דמשמע כל מצוה שתבא לידך עשה אותה בין גדולה בין קטנה, ואל תניח קטנה מפני הגדולה), ומשנינן לא קשיא כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים. ופרש"י מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים עשה את הגדולה וחביריך יעשו הקטנה. מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים אל תפלו אלא מצוה שבאה לידך בין גדולה בין קטנה עשה, עכ"ל.

ומסתמא דברי הרדב"ז הללו איירי במצוה דא"א לעשותה ע"י אחרים, ולכן צדקו דבריו דעליו לקיים את

המצוה הראשונה שבאה לידו. [וראה במהרש"א ביאור שונה ממש"כ רש"י ואכמ"ל].

האם הרדב"ז חולק על התה"ד

ובשו"ת עבודת הגרשוני (לב) העלה דהרדב"ז חולק על התה"ד, דלדעת התה"ד יש להמתין ולקיים את המצוה בהידור. ואילו לדעת הרדב"ז כיון דאין מעבירין על המצוות, עלינו לקיים תיכף את המצוה שבאה לידנו ולא להמתין לקיום מצוה בשלימות טפי בעתיד.

אולם לענ"ד נראה דאין כלל פלוגתא ביניהם, דהרדב"ז איירי באופן שלפניו ב' מצוות, והנדון הוא להעביר על מצוה אחת בכדי להשיג את השניה החשובה טפי, דבכה"ג אמרינן דאין מעבירין על המצוות. ולעומת זאת במאי דאיירי התה"ד לא שייך כלל לדון משום מעבירין על המצוות, שכן איירי שלפניו מצוה אחת, והנדון הוא רק מתי הזמן הנכון לעשותה, ובהא כתב התה"ד דמוטב שימתין לקיימה בהידור. ודחיית המצוה להיעשות בשלימות עדיפה מהזריות למצוה ולקיימה שלא בשלימות. אמנם ראה להלן דנתבאר מדברי הגמ' במגילה דאף כה"ג אמרינן אין מעבירין על המצוות.

דעת ספר חסידים

אולם בספר חסידים (תתעה, הובא בנשמת אדם כלל סח) נקט דאין לדחות מצוה בכדי לקיימה מאוחר יותר ביתר הידור. ולכן אם יש סופר זמין שיכול לכתוב לו ספר תורה מיד אך כתיבתו פחות מהודרת, ומאידך יש סופר הכותב בהידור טפי שיוכל להשיגו רק לאחר זמן, הדין הוא דחייב לכתוב תיכף ומיד את הס"ת אצל הסופר המצוי, ולא להמתין לסופר המהודר טפי. וכן הדין גבי טלית דאין להמתין לטלית נאה יותר, ולבינתיים להתבטל ממצות ציצית. והסמך דבריו עה"פ בתהילים (קיט) חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצוותיך. מכאן שלא יעכב אדם את המצוה בעבור זה שאמרה תורה זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות וכו', עכ"ד.

ובשדי חמד (כללים ג, ב) כתב בפשיטות דהספר חסידים חולק על התה"ד הנ"ל, שהרי כתב להדיא דאין הידור דוחה מעלת זריזים. אולם החיד"א (ברית עולם שם) כתב דמקור דברי הספר חסידים הוא מסוגיא דיבמות (לט, א) הנ"ל דשיהוי מצוה לא משהינן. אך כתב בשם התה"ד דלא אמרו כן אלא היכא דיש לחשוש שמא אם ימתין ימנע מלקיימה, א"כ לדבריו אין מחלוקת בין הספר חסידים לתה"ד, דגם הספר חסידים לא מיירי אלא היכא שיש חשש שמא יתבטל המצוה. ורמז לזה, דהנה בספר חסידים כתב דהסופר השני לא בא כ"כ בקרוב זמן, והיינו כמש"כ בתה"ד דאין ממתניין דווקא ליבם הנמצא במדינת הים.

יישוב הקצוה"ח על קושיית החכם צבי הנ"ל

והנה בקצוה"ח (קד, ב) כתב ליישב קושיית החכם צבי באופן אחר, דהנה בפשטות הא דמוסף חשיב מקודש היינו משום דקאתי עבור שבת המקודשת. אולם ברש"י במנחות (מט, א בלישנ"א) מבואר טעמא אחרין, ולדעתו הא דמוסף חשיב מקודש, משום דקרב היום, ואילו התמיד לא יקרב עד למחר. הרי לך דככל שהמצוה קודמת בקיומה חשיב מקודש טפי.

ומעתה לק"מ מה שהקשה החכם צבי, שכן המצוה הראשונה הבאה לחבוש בבית האסורים חשיבא מקודשת, וא"כ זהו שורש נדון הש"ס במנחות שם אי מקודש עדיף או תדיר עדיף. אלא דבריו צ"ב דהא במנחות הוי בעיא דלא איפשטא, ועם זאת כתב הרמב"ם (תמידין ומוספין ח, כ) וז"ל לא מצאו אלא שני כבשים אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר, הרי הדבר שקול **אם הקריבו למוסף היום הקריבו, ואם רצו להניחם למחר לתמידין יניחו**, עכ"ל. הרי דהתיר לעשות כפי שיחפוץ, ואילו הרדב"ז כתב דחייב לעשות את המצוה הראשונה שבאה לידו.

קדימה בפריעת בעל חוב

עוד דן בקצוה"ח (שם) במי שיש לו כמה בעלי חובות, ואין בידו ממון כדי הצורך לשלם לכולם. האם ישנם דיני קדימה למאן דהו, או שמא עליו לחלק את הממון לכולם בשוה. והביא דיש מן הפוסקים שנקטו דאם יש לו מטלטלין היות ואינם משועבדים לבע"ח, בידו לחלק את הממון בשוה בין כלל הבע"ח.

אולם לדעת הקצוה"ח מי שתובעו ראשון מחוייב לפרוע לו ראשון, משום שסובר שאין חיוב לשלם אלא מטעם פריעת בע"ח מצוה, והמצוה הרי לא חל עליו עד שתובעו המלוה. וממילא מי שתבע אותו ראשון אז

נתחייב לו והשאר יפסידו. ואמנם לבסוף כשיתבע אותו יתחייב אף לשני, מ"מ אנו אומרים דהמצוה המוטלת עליו כעת אינה נדחית מפני המצוה שיתחייב בה לאחר מכן. והוכיח כדבריו מדברי רש"י במנחות הנ"ל דהמצוה שיש עליו כעת חשיב מקודש.

ומש"כ בקצוה"ח דאין חיוב על הלוה לשלם חובו אם אין המלוה תובעו, הנה בנתי"מ (שם, א) נחלק עליו בתוקף ולדעתו ברור ופשוט הדבר כי אף אם המלוה שכח מהחוב, מ"מ מוטל על הלוה לפרוע חובו, ולפי"ז אין כלל דין קדימה לתובע הראשון, אלא יחלק את ממונו בשוה בין כולם.

אין מעבירין על המצוות כשאינו עומד לקיים שניהם

והנה איתא ביומא (לג, א) דשיירי הדם נשפכים אל יסוד המערבי דמזבח החיצון. והקשו בתוס' (שם ד"ה אין מעבירין) למה לי קרא להכי תיפו"ל משום דאין מעבירין על המצוות. ותיצו בתוס' דלא אמרו כן אלא היכא דבעינן למיעבד לתרוייהו, דבהא יש להקדים ההוא דפגע ביה ברישא, אך היכא דלא עבדינן אלא חד מינייהו לא אמרו דאין מעבירין על המצוות, אלא עבדינן לתדיר לחודיה ולא עבדינן לשאינו תדיר.

ולכאורה מבואר בדבריהם דלא כדברי הרדב"ז הנ"ל דהמשוחרר מבית האסורים ליום אחד בשנה יבחר את היום הראשון משום דאין מעבירין על המצוות. והא התם אין כוונתו לקיים שניהם, ועם זאת אמרו דאין מעבירין על המצוות.

אולם מאידך גיסא מגוף דברי הגמ' יש סמך לדברי הרדב"ז, דבמגילה (שם ו, ב) נחלקו אימתי קוראים את המגילה בשנת העיבור. ואמרינן בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי (דס"ל שקורין באדר הראשון) מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצוות. והק' בתוס' כנ"ל למ"ל קרא לשפיכת שיריים במעריב תיפוק"ל מטעם אין מעבירין הרי דאף היכא דאינו מקיים שניהם אמרינן דאין מעבירין על המצוות.

איברא שבטורי אבן נקט דזוהי לשון מושאלת, ואין הכוונה להלכה זו, יעוי"ש. אך הרדב"ז יכול לסמוך על תוס' שנקטו שאכן כוונת הגמ' להכליל דאין מעבירין על המצוות.

אין מעבירין מדאורייתא או מדרבנן

והנה עכ"פ מבואר בדברי התוס' הללו דהא דאין מעבירין על המצוות זהו דין תורה, דהא הקשו למ"ל קרא וכו'.

ובשו"ת הרדב"ז (תקסט) דן בדבר אדם שבטעות הוציא תפילין של ראש קודם של יד, האם מוטל עליו להניח של ראש תחילה כיון דאין מעבירין על המצוות. וכתב דנחלקו בזה רש"י ותוס' ביומא (לג, ב) דהנה אמרו שם אמר רבא שמע מינה מדריש לקיש (דס"ל אין מעבירין על המצוות) עבורי דרעא אטוטפתא אסור, היכי עביד מדרעא לטוטפתא. ופירש"י דהרי אסור לאחר תפילין של יד מפני של ראש, דקפגע תחילה בשל יד.

והקשו בתוס' דלמ"ל משום דאין מעבירין תיפו"ל משום דכתיב וקשרתם לאות על ידיך והדר ולטוטפות בין עיניך, כדדרשינן במנחות (לו, א). ולכן פירש רבינו תם דאיירי בשעה שחולץ תפילין ומניחן בתיק, שלא יעביר אותן של יד ויתנם בתיק תחילה, ולאחר מכן של ראש למעלה. דא"כ כשיבא להניחן יפגע בשל ראש תחילה, ויאלץ להעביר על המצוות, משום דשל יד יש להניח תחילה, עכ"ד. הרי לן להדיא דלדעת ר"ת אם פגע בשל ראש תחילה עליו לעבור עליו ולהניח של יד תחילה.

וביאר הרדב"ז דס"ל דהא דאין מעבירין על המצוות אינו אלא מדרבנן, ולכן הלכה זו נדחית מפני החיוב מהתורה להניח של יד תחילה. אכן כבר תמהו עליו דבתוס' בעמוד הקודם שם מפורש דאין מעבירין הוא דין תורה כנ"ל. [ושו"מ שכן הק' בנשמת אדם (הנ"ל)] עוד כתב הרדב"ז דאי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאין בכאן הלכה זו דמעביר על המצוות, כיון דהוא מחוייב לקשור של יד תחילה, נמצא דאכתי לא הגיע זמן הנחת של ראש קודם שיניח של יד.

[ג]

זריזין מקדימין למצוות

זריזין מקדימין או ברוב עם

ובעיקר דברי התרומת הדשן הנ"ל דמוטב להמתין לקיים את המצוה באופן מהודר טפי, אע"פ שע"ז יפסיד מעלת זריזין מקדימין למצוות, הקשה בחת"ס (תורת משה סו"פ תצוה) מהא דמצינו בר"ה (לב, ב) דמעלת זריזין מקדימין, עדיף ממעלת ברוב עם הדרת מלך.

דהנה שנינו במשנה שם דבשחרית אומרים הלל, ובמוסף תוקעים בשופר. ומקשינן דמאי שנא שני (במוסף) מתקיע משום דברוב עם הדרת מלך, (דיותר אנשים מגיעים למוסף משחרית), אי הכי הלל נמי נימא בשני משום דברוב עם הדרת מלך. אלא מאי שנא הלל דבראשון משום דזריזין מקדימין למצוות, תקיעה נמי נעביד בראשון משום דזריזין מקדימין למצוות. אמר רבי יוחנן בשעת גזרת המלכות שנו, עכ"ד. הרי לן דזריזין מקדימין למצוות עדיפא ממעלת ברוב עם, ולכאורה ה"ה דעדיפא ממעלת הידור מצוה, וא"כ כיצד פסק התה"ד דמוטב להמתין לקידוש לבנה למצאי שבת, הלא בכך יפסיד מעלת זריזין מקדימין למצוות.

וביאר בחת"ס דשאני מעלה שבגוף קיום המצוה למעלה חיצונית למצוה, ולכן אמנם מעלת ברוב עם נדחית מפני מעלת זריזין מקדימין למצוות, היינו משום דברוב עם אינה מעלה בגוף המצוה, לעומת זאת קידוש החדש בהיותו מבושם ובבגדי שבת הוי מעלה ויתרון בגוף קיום המצוה.

ונראה להוסיף בזה, דהיות וקידוש לבנה הוא קבלת פני השכינה כנוסח המוזכר בקידוש לבנה, וכפי שאמרו חז"ל (סנהדרין מב, א) שכל המקדש את הלבנה בזמנה כאילו קיבל פני שכינה. א"כ אם הוא לבוש בבגדי שבת, הרי שקבלת פני השכינה מעולה טפי, דמקבל פני השכינה באופן יותר מכובד.

ומעתה יש להסתפק גבי מקרא מגילה, האם מוטב לקרוא מוקדם ובכך תהיה לו מעלת זריזין, או שמא מוטב להמתין לקריאה מאוחרת יותר המליאה בצבור גדול ובכך תהיה לו מעלת ברוב עם. דגבי מקרא מגילה דאיכא משום פרסומי ניסא, ברור ופשוט דמעלת ברוב עם הוי מעלה בגוף המצוה, ולכן שמא עדיפא ממעלת זריזין.

ובשדי חמד (מערכת הכללים ז, ב) צווח ככרוכיא כנגד אלו המאחרים את ברית המילה עד אחר הצהריים, כדי שיוכלו אנשים רבים להשתתף בברית, וכתב דאין זו הנהגה ראויה, דהרי קיי"ל דמעלת זריזין עדיפא ממעלת ברוב עם.

להמתין למוסף במנין השני

הנה בבאר היטב (צ, יא) הביא בשם שו"ת יד אליהו (מב) דהמתפלל בשבת מוקדם כדי שלא יפסיד זמן ק"ש, אך המנין שמתפלל בו מצומצם, ואילו במנין השני הצבור גדול יותר, עליו להמתין למנין השני לתפלת מוסף. והטעם דבמנין השני איכא מעלה דברוב עם הדרת מלך. אלא דלכאורה דבריו מרפסן איגרי, דהא מפורש בגמ' הנ"ל דמעלת זריזין עדיפא ממעלת ברוב עם.

והעירוני דשמא י"ל דאין דין זריזים מקדימין גבי תפלת מוסף להתפלל קודם השעה הששית. דהנה בביאה"ל (רפ, א ד"ה מיד) הביא דברי הלבושי שרד דמשמע בדבריו דאמנם זמן מוסף הוא אחר תפלת השחר אף אם התפלל בהשכמה כותיקין, מ"מ מוטב לכתחילה לאחר, דהא קרבן מוסף דשבת אמרינן בגמרא דזמן הקרבנות היה בשש, והיות והתפילות כנגד הקרבנות תקנום, יש לאחר תפלה זו לזמן ההוא.

אך הביאה"ל נחלק עליו ולדעתו לא מיבעיא דאם התפלל בצבור, אין להם להמתין לשעה הששית, משום דהוי טורח לצבור לקבצם שנית כמבואר בראשונים ריש ברכות, דהתירו להקדים תפלת ערבית אף שלא בזמנה כי טורח לקבצם שנית. אלא אף אם התפלל שחרית ביחידות מ"מ אין כדאי לאחר כ"כ עד סמוך לחצות, דאיחור התפלה כ"כ מבטל מצות עונג שבת, עכ"ד. הרי לן דעיקר זמן מוסף הוא בשעה ששית, וא"כ י"ל דמשום כך אין דין זריזין אצלו.

נטילת אתרוג מוקדם או להמתין לאתרוג מהודר טפי

בשבות יעקב (א, לד) דן האם מוטב ליטול אתרוג שאינו מהודר מוקדם, או שמא מוטב להמתין עד שיבא לפניו אתרוג מהודר טפי. [כבר הבאנו לעיל דברי הספר חסידים דאין להמתין לצורך הידור מצוה, ובמה שנחלקו האחרונים האם פליג על התה"ד]. וכתב דבפשוטו אמרינן דזריזין מקדימין למצוות, ולכן עליו

ליטול מיד את האתרוג שלפניו. והביא ראייה לדבריו מהילקוט (ויקרא רמז, תעד) דחביבה מצוה בשעתה, ולכן אין העני ממתין לשיהיה לו יותר ממון בכדי להביא כשבה, אלא מביא עשירית האיפה תיכף ומיד. וה"נ עליו ליטול את האתרוג תיכף הגם שאינו מהודר.

אך דחה ראייה זו, די"ל דהתם אין הכרח שיתעשר ויוכל להביא כשבה, לעומת זאת בנדון דידן הא הוא יודע שמביאין לו אתרוג מהודר טפי. ולפי"ז כתב לדחות ראיית התה"ד הנ"ל מדברי הגמ' ביבמות (לט, א) דאין להמתין ליבם שיבא ממדינת הים, שכן התם י"ל דאף אם יגיע מהיכי תיתי דברצונו לייבם. אכן מסקנת דבריו כדברי התה"ד דעליו להמתין לאתרוג המהודר טפי.

אלא שהקשה מהא דפסק הרמ"א (כה, א) דאם התפילין מזומנים בידו א"צ להמתין על הציצית, אע"פ שלכתחילה מתעטף בציצית ורק לאחר מכן מניח תפילין, הרי דישנה מעלה בעטיפת הציצית קודם התפילין, עם זאת אינו ממתין לציצית. וביאר דשאני התם דליכא מעלה במה שמתעטף בטלית תחילה, אלא דאם שניהם לפניו עליו להקדים את הציצית משום דמצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות, או משום דהיא תדירה כמבואר בטור ובב"י. אך כל שאין הציצית מצויה לפניו, והתפילין מוכנים לפניו, בוודאי דמוטב להניח את התפילין קודם, ואין כלל גרעון במה שאינו ממתין לציצית.

עטיפת הטלית קודמת לתפילין

והנה כתב בשו"ע (שם) דקודם מתעטף בציצית ורק לאחר מכן מניח תפילין, משום דמעלין בקודש. וכבר הקשו האחרונים (יד אפרים ועוד) דמעלין בקודש לא שייכא אלא בדבר אחד, ולא אמרו כן בשני דברים. אלא דעיקר הטעם בזה כמש"כ בב"י או משום דטלית הוא תדיר, או משום דלטלית ישנה מעלה דשקולה ציצית ככל התורה כולה. ובביאה"ל כתב דאדם קאי דעליו להלך מדרגא לדרגא ולהתעלות בקדושה. כי מתחילה הוא מכסה את עצמו בכיסוי דמצוה, וע"י התפילין הרי הוא מקשר את עצמו בקשר היחוד והקדושה.

ובהגהת החת"ס כתב דכל זה לא איירי אלא אם לא הוציא את התפילין מהתיק, אך אם כבר הוציאן, מניח תחילה את התפילין משום דחמירא קדושתיה.

היכא דאין הטלית לפניו

וכתב הרמ"א וז"ל מיהו אם תפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית, אין צריך להמתין על הציצית, אלא מניח תפילין וכשמביאים טלית, מעטפו (ד"ע) עכ"ל. וכתב המג"א דהמקור לדבריו הוא ביבמות (לט, א) דאמרו דכל שיהיה מצוה לא משהינן, אע"פ שיעשה אח"כ ביתר הידור. עוד כתב עפ"י הילקוט (הנ"ל) דחביבה מצוה בשעתה.

וז"ל הילקוט שהביא (ויקרא רמז, תעד) אמר ר' יהודה חביבה מצוה בשעתה שמיד הוא מביא עשירית האיפה ואין ממתנין לו עד שיעשיר ויביא כשבה או שעירה. רבי אליעזר אומר חביבה מצוה בשעתה שמיד בערכים נותן סלע ואין ממתנין לו עד שיעשיר ויביא חמשים סלעים. ר' שמעון אומר חביבה מצוה בשעתה שהקטר חלבים כשרים כל הלילה ודוחין את השבת בשעתן ואין ממתנין להם עד שיקריבו למוצאי שבת, עכ"ל.

ושמעתי מהגר"א וייס שליט"א שתמה על דברי המג"א דלכאורה חביבה מצוה בשעתה לא שייכא אלא היכא דיש זמן מסוים שבו לכתחילה ראוי לעשות את המצוה, כגון הקטר חלבים ביום. ואילו בנדון דידן אין זמן מסוים להניח כעת את התפילין, ומה שייך לומר בזה חביבה מצוה בשעתה.

איברא דצדקו דברי המג"א, דהא בילקוט מבואר דאף היכא דאין ענין מסוים לעשות את המצוה בזמן ההוא, מ"מ אמרינן חביבה מצוה בשעתה, שהרי הילקוט מביא כדוגמא קרבן מעשירית האיפה, שאינו ממתין עד שיתעשר ויביא כשבה. ושם אין חיוב מסוים להביא קרבנו כעת, ועם זאת אנו אומרים חביבה מצוה בשעתה. וכן גבי ערכין, אין כלל ענין מסוים להביא כעת את הערכין, ועם זאת אינו ממתין משום דחביבה מצוה בשעתה. ובספרו מנחת אשר (בראשית, כב) הוסיף לתמוה על דברי המג"א מדוע הסמיך דבריו על דברי הילקוט ולא מגמרות מפורשות בכמה דוכתי דחביבה מצוה בשעתה. אכן לפמשנ"ת ניחא דדברי הילקוט חזינן דאמרינן חביבה מצוה בשעתה אף כשאין זמן מסוים לקיום המצוה, ולא אשכחנא כהאי בשום דוכתא.

אולם יש להקשות על דברי המג"א כיצד מדמה זאת להלכה דשיהוי מצוה לא משהינן, הא לדברי התה"ד לא אמרו כן אלא היכא דיש לחשוש שמא המצוה לא תיעשה, והא הכא סתם הרמ"א ולא פירש, ומשמע דבכל

גוונא עליו להניח תחילה את התפילין, אף אי ליכא למיחש שמא יפסיד את המצוה.

אכן נראה דדברי הרמ"א מבוארים היטב עפ"מ"ש"כ בשבו"י הנ"ל, דהיכא דאין שני המצוות לפניו ליכא מעלה בציצית, וכל מה שאמרו להקדים היינו היכא דשניהם לפניו דהיות והציצית תדירה ושקולה כנגד כל המצוות הקדימה.